

Ett nytt klassamhälle?

LÅT OSS ANTA att det är riktigt att socialdemokratin för närvarande uppvisar en ideologisk kris av hittills osedda dimensioner. Hur ska denna kris i så fall förstås?

Är den bara en baksmälla på arbetslösheten, budgetunderskottet, den moderata framgången och skallet på den offentliga sektorn? Eller har den successivt uppstått ur den specifikt svenska konfrontation mellan ingenjörssocialism och expressiv folkdijupsromantik som Maciej Zaremba beskrev (DN 22/3)?

Det som händer inom socialdemokratin för närvarande kan snarare ses mot bakgrund av att den svenska eliten som helhet håller på att byta verklighet. Den uppfattar inte längre samhället som modernt — utan som postmodernt. Den håller på att ersätta industrialismen med post-industrialism.

Nyckelordet i denna ideologiska brytningstid är informations-samhället.

Detta är utgångspunkten för Ingvar Carlsson och hans programgrupp inför SAP-kongressen i höst.

"Mycket talar nu för", säger man,

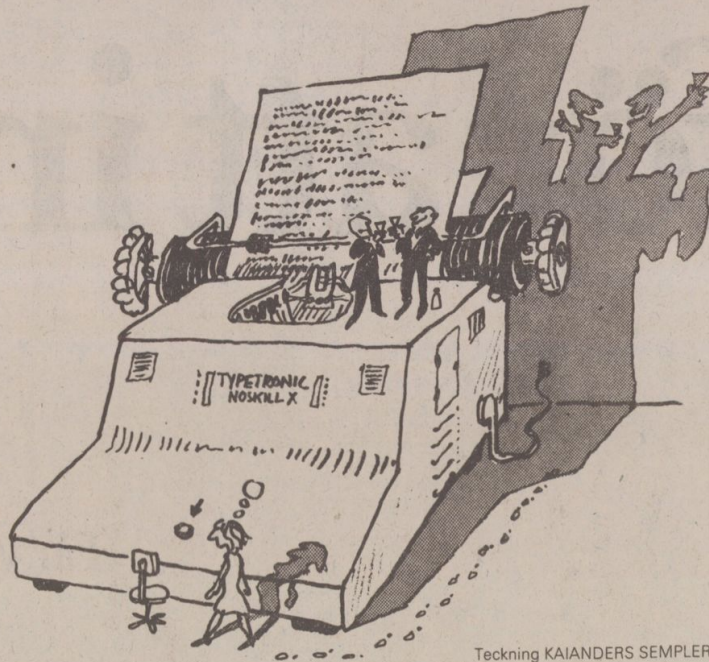
"att vi är på väg att genomgå en lika omvälvande samhällsförändring (som från jordbruks- till industrisamhället) denna gång från industrisamhället till tjänste- eller informationssamhället."

I och för sig är denna uppslutning kring elitens nya världsbild inte så märkvärdig som Lasse Karlsson anser (DN 13/3). Det intressanta är inte huruvida informationssamhället redan är över oss, om det kommer efter nästa val eller om det är SAP eller moderaterna som är först med att formulera nyordningen i sina partiprogram.

Klassamhällen

Nej, det anmärkningsvärda i detta sammanhang är att SAP:s programgrupp till synes fullständigt har glömt den läxa som arbetarrörelsen under svåra umbäranden fick lära sig under den förra omvälvningen, nämligen att alla samhällen är klassamhällen.

Den framväxande arbetarrörelsen och vissa kulturradikaler formulerade den då aktuella sociala ordningen som motsättningar mellan klasser med väsensskilda intressen. Häri låg det dåvarande SAP:s retoriska



Teckning KAIANDERS SEMPLER

Informationssamhället blir också ett klassamhälle. Med nya klasser. — Vems väg dit väljer socialdemokratin att formulera? frågar Thomas Söderqvist.

idékris (s)

Tidigare inlägg: Lasse Karlsson 13/3, Maciej Zaremba 20/3 och 22/3, Jan Lindhagen 3/4

styrka. Klasskampens språk slöt leden och vägledde de kollektiva handlingarna.

Visserligen har socialdemokratin inte övergett klasskampsmetaforen. Men den nutida klassretoriken handlar om industrisamhällets klasser, om kapitalister ("borgare") och arbetare ("människor"). När programgruppen talar om informations-samhället beskriver man det däremot lika neutralt och klasslöst som en gång den borgerliga eliten av ingenjörer, industriidkare och grosshandlare beskrev industrialismen.

Om övergången från industri-till informationssamhälle verkligen är så fundamental som programgruppen vill göra gällande, så borde man i konsekvensen

namn tillämpa den historiska lärdomen från industrisamhället på denna nya samhällsordning.

I så fall måste den politiska diskussionen om informations-samhället föras i klasstermer. Inte mellan feodaladel och bönder som i jordbrukssamhället. Inte heller mellan kapitalister och arbetare som i industrisamhället. Men i termer av nya klasser. Informationssamhället som ett nytt klassamhälle.

Harmoni eller konflikt

Till programgruppens försvar kan sägas att de flesta av informationssamhällets ledande ideologer har försvurit sig till samma bleka harmonisyn. Från Daniel Bell till Alvin Toffler, vars "Den tredje vägen" mer än någon annan enskild bok förberedde grunden för de nya tankarna här hemma, lyser konfliktperspektivet med sin absoluta frånvaro.

Och i all den OECD-litteratur och annat "grått tryck" om den

nya samhällsordningen som cirkulerar i statsförvaltningen och bland företagsadministrationerna finns inte minsta antydning om att informationssamhället skulle åtföljas av någon ny typ av social konflikt, allra minst en klasskonflikt.

Men om man hade grävt bortom de apologetiska skrifterna, hade man kunnat rekonstruera en annan modell av informationssamhället. Den franske sociologen Alain Touraine har formulerat den nya klasskonflikten som en kraftmätning mellan teknokratin och de nya sociala rörelserna.

De ungerska sociologerna György Konrád och Iván Szelényi talar om ett historiskt nytt klassamhälle under framväxt, både i öst och väst: intelligents herravälde baserat på kunskapsmonopol. Deras amerikanske kollega Alvin Gouldner urskiljer en ny klass som kontrollerar det s k symboliska kapital.

Listan kan göras mycket längre. Vid den internationella konferensen om den nya klassen som hölls i Fiskebäckskil i januari i år framlades en rad argument och empiriska data för och emot den här tolkningen av världen. Det finns således redan en rad allvarliga försök att formulera informationssamhället som en ny typ av klassamhälle. Med klasser som historien inte tidigare känner.

Palmes pojkar

Det är närliggande att tänka sig att socialdemokratin nuvarande ideologiska kris består i att partiets medlemmar och väljare börjar delas upp i mot varandra stående klassintressen. Programgruppens syn på informationssamhället svarar till den samlade privata och offentliga planläggnings- och organisationsintelligents. De som i dagligt tal kallas "Palmes pojkar", den ledande kadern av statstjänstemän, fackliga experter och samhällsvetare, motsvarar i hög grad modellerna av "den nya klassen".

Liksom borgerligheten kring sekelskiftet inte hade någon anledning att beskriva industrisamhället i klasstermer, så har heller inte den nya eliten några motsvarande ambitioner med sin beskrivning av informations-samhället. Programgruppen verkar således försöka lösa partiets ideologiska kris genom att formulera den nya klassens väg mot informationssamhället. Det är den breda vägen.

Men kongressen kan också välja att formulera marschen i informationssamhället lika radikalt som Marx en gång formulerade industrialismen som ett klassamhälle. De som skulle vinna på det vore naturligtvis den nya underklassen — tjänstearbetare och processövervakare, skärmbildsoperatörer och videokonsumenter.

Genom att formulera detta framväxande informationssamhälle som ett klassamhälle finge partiprogrammet den retoriska styrka som kunde vägleda den nya underklassens kollektiva handlingar. Då sluppe vänstern ur det falska valet mellan ingenjörssocialism och nyliberalism.

THOMAS SÖDERQVIST

Forskningsstipendiat,
Köpenhamn